

Moulin Rouge

Mer än att enbart bli publiksuccéer har vissa filmer också förmågan att bli stilbildande som filmkonstverk och modedefenomen.

Moulin Rouge är en sådan film. Med omsusade storstjärnor som Nicole Kidman och Ewan McGregor har den lyckats nå en popularitet som sträcker sig från biografmörkret och in till såväl dagstidningarnas nöjessidor och söndagsbilagor som till veckotidningarnas sidor med råd kring smink och mode. Eller som det heter i tidningen *Amelia* (nr 22, 2001), där man under rubriken "Syndigt snyggt" bland annat kan få lära sig hur man lägger "Moulin Rouge-makeupen": "Succéfilmen 'Moulin Rouge' inspirerar modet och gör dig syndigt snygg till höstens fester." Myterna om den parisiska syndiga kabarén är många och lever alltså fortfarande.

Rekommenderad från åk 9

En filmhandledning av
PETER DAHLÉN

Filmens handling

Filmens handling utspelar sig kring kabaré- och varietérestaurangen Moulin Rouge och dess teatraliska värld. I berättelsens centrum står den passionerade kärleken mellan den förföriska show-artisten Satine, den klarast lysande stjärnan på det dekadenta nöjespalatset Moulin Rouge, och den unge oskuldsfulle, fattige poeten Christian.

Året är 1899 och Christian, som kommit från Skottland året innan, börjar berätta en historia – sin historia. Det är historien om hur han trotsar sin far och anländer till Montmartre, där han lierar sig med konstnären Toulouse-Lautrec och Bohemerna som tror på frihet, sanning, skönhet och kärlek. Tillsammans försöker de sälja en pläs till Moulin Rouge, vars direktör i sin tur måste ha en ekonomisk garant för att kunna sätta upp den. En sådan "sponsor" hittar han i en rik Hertig, vilken liksom Christian förälskar sig i Satin. För att släppa till pengar kräver Hertigen att manuset skall ändras, och att Satin

Satine och Christian i Baz Luhrmanns musikal "Moulin Rouge". I rollerna Nicole Kidman & Ewan McGregor.

skall tillbringa sin fritid tillsammans med honom och inte med Christian, som inte bara vill vara med Satin utan som också vägrar acceptera några manusändringar.

Konflikten mellan Christian och Hertigen, mellan Den Gode och Den Onde, utspelar sig därmed på två fronter, i en kamp om både Kvinnan och rätten till slutlig konstnärlig utformning av pjäsens handling. Satin själv intar ett slags mellanposition: hon vill förvisso hellre vara med Christian än med Hertigen, samtidigt som hon ser pjäsen som en möjlighet att etablera sig som en riktig skådespelare och få ära och berömmelse. För att nå detta mål är hon, till skillnad från Christian, beredd till vissa försäkringar och kompromisser gentemot de krav som uppställs av Hertigen. Direktör Ziedler tycker inte om den beräknande Hertigen han heller men känner sig tvungen att inta en pragmatiskt affärsmässig hållning till hela företaget, och försöker därför förmå både Satin och Christian, som han trots allt gillar, och då särskilt Satin, att gå Hertigen till mötes. Både Ziedler och Satin lever alltså enligt devisen "The Show Must Go On", medan Christian har en mer idealistisk syn på den konstnärliga skapandeprocessen.

Filmens regissör

Filmen är regisserad av australiensaren Baz Luhrmann (f. 1962) med en bak-

grund som bland annat operaregissör och redaktör för modetidningen *Vogue*. Som långfilmsregissör debuterade Luhrmann 1992 med den romantiska komedin *Strictly Ballroom – de förbjudna stegen*, en film om ett tävlingsdansande par.

Luhrmanns nästa film var en djärv och modern version av William Shakespeares tragedi *Romeo & Julia* (1996) med Leonardo DiCaprio och Claire Danes som det unga kärleksparet. *Romeo & Julia* blev en enorm framgång över hela världen, inte minst hos den unga biopubliken.

Baz Luhrmanns tredje film är *Moulin Rouge*, den tredje och avslutande delen i vad som kallats "Röda ridån"-trilogin, vilket syftar på att alla tre filmerna har en starkt teatralisk form, att de är påtagligt stiliserade. I *Strictly Ballroom* var varenda yta ett potentiellt dansgolv, i *Romeo & Julia* hade teatern sprängts, spritts ut och blivit oskiljaktlig från (den filmiska) verkligheten. I *Romeo & Julia* hade teatern, liksom i *Moulin Rouge*, också annekterats och perverterats av makten, i *Moulin Rouge* representerad av Hertigen. I *Moulin Rouge* finns heller inte en fläck som inte också är en estrad, och som här inkluderar hela universum: till och med månen är en artist.

Nöjestemplet Moulin Rouge

Moulin Rouge betyder Röda Kvarn och

är en danslokal med varieté i Paris, speciellt känd för sin cancan (som betyder ”uppsluppen dans”, men även ”skvaller”, ”förtal”). Moulin Rouge öppnade 1889 under ledning av direktören Charles Ziedler och var särskilt på modet i början av 1890-talet.

Moulin Rouge finns fortfarande men är betydligt mer rumsrent än det var på den tiden, med rena familjeföreställningar på programmet. Då var dansöserna mer eller mindre prostituerade och i publiken samlades allt från rika (äldre) herrar som ville – och hade råd att – njuta av unga kvinnor, till vanliga arbetare och fina damer. Man drack vin i stora mängder men också den farliga 75-procentiga absinten. Bland de prostituerade härjade den då dödliga könssjukdomen syfilis.

Det är ingen tvekan om att dåtidens Moulin Rouge härbärgerade många olyckliga och exploaterade själar likt filmens Satine, men kabarén stod på sin tid också för någonting ganska radikalt. Kvinnorna som dansade cancan på Moulin Rouge var starka och härdade och den råa cancan-dansen med sin kvinnliga vulgaritet kan ses som en del av en – förvisso kommersiellt grundad – kamp för frigörelse från kyrkans trångsynthet och fientliga inställning till sinnlig njutning. Oskyldigt blottade bröst och stjärter var ett tecken på det.

Konstnären Henri de Toulouse-Lautrec

Moulin Rouge och dess miljö har gjorts känd för eftervärlden och fått ett närmast mytiskt skimmer över sig inte minst genom de målningar som Henri de Toulouse-Lautrec (1864–1901) gjorde av det parisiska nattlivet just under den period då Moulin Rouge var populärt. Toulouse-Lautrecs målningar är skickligt iakttagna framställningar från Moulin Rouge och andra bordeller, danslokaler, kabaréer och kaféer på Montmartre, en stadsdel i Paris, högt belägen på floden Seines högra strand och speciellt känd som konstnärskvarter. Montmartre har för fransmännen och omvärlden kommit att symbolisera såväl landets storhetstid som dess ”tjustiga” förfall. Det är en epok i fransk och europeisk nöjeshistoria som fått beteckningen La Belle Epoque. Speciellt älskade har Toulouse-Lautrecs affischer blivit som föreställer dansande cancan-flickor i stora, frasande kjolar och hattar med vajande plymer.

Även som person har Toulouse-Lautrec kommit att inkarnera en romantisk konstnärsmyt. Född aristokrat med en ärftlig skelettsjukdom bröt han vid 12 års ålder sina båda lårben varvid benen

slutade växa. Därmed var lille Henri dömd till ett liv som krympling (han blev bara 152 centimeter lång). Toulouse-Lautrecs ofördelaktiga (vissa kallar det monstrosa) yttre ledde till ett utanförskap, en ”outsiderposition”, i det samhälle han annars var född att behärska. Ensam, fumlig, alkoholiserad och fränstötande sökte han anonymitet på bordellerna. Liksom filmens Christian bröt Toulouse-Lautrec som 20-åring med familjen, som inte förstod hans önskan att bli professionell konstnär. Det ansågs inte ståndsmässigt nog.

I filmen gestaltas Henri de Toulouse-Lautrec av John Leguizamo, som även medverkade i Luhrmanns förra film *Romeo & Julia*. Liksom Nicole Kidman, Ewan McGregor och Jim Broadbent som spelar direktör Ziedler så framför Leguizamo själv sina sångnummer i *Moulin Rouge*.

★ Är Christians renhjärtade syn på konstnärsrollen och det konstnärliga skapandet något som också delas av regissören Baz Luhrmann? Hur skildras Christian, Toulouse-Lautrec och de andra Bohemerna i filmen? Ses de som hjältar, som naiva lycköskare eller något annat? Framstår direktör Ziedler som god eller ond, och varför? Hur väver filmen ihop den berättelse Christian ger oss med filmens berättelse om Christian och den pjäs som Christian själv skrivit åt Moulin Rouge?

Orfeus-mytten

Historien om *Moulin Rouge* är inspirerad av den klassiska Orfeus-mytten om en ung poet och musiker, som stiger ner i underjorden för att söka efter den fulländade kärleken. ”Det är en myt om idealism, att bli vuxen och insikten om att händelser inträffar i tillvaron bortom vår kontroll: en älskad människas död, ett förhållande som inte varar”, förklarar regissören Baz Luhrmann: ”Enligt Orfeus-mytten kommer detta antingen förgöra dig eller så konfronteras du i underjorden med ditt öde och återvänder till livet som en mognare människa.”

★ Hur passar denna myt in på Christians öden och äventyr i filmen? Vad är det för öde han konfronteras med i underjorden: vad är det som representerar underjorden och i vilken mening kan man säga att han återvänder till ”livet” som en mognare människa?

Moulin Rouge som filmmusikal

Många menar att Baz Luhrmann med *Moulin Rouge* återuppfunnit en filmgenre som länge varit död: musikalfilmen.

Den klassiska Hollywood-musikalen

hade sin storhetstid från c:a 1930 till 1955, alltså från tiden för ljudfilmens genombrott till dess att televisionsmediet kom med sina många show-program. Några artister vi förknippar med denna epok är Fred Astaire, Ginger Rogers, Judy Garland, Gene Kelly och Frank Sinatra.

Under 1960-talet levde musikalgenren en på det stora hela tynande tillvaro, även om två av decenniets stora filmsuccéer var just musikaler: *Mary Poppins* (1964) och *Sound of Music* (1965), båda med Julie Andrews i huvudrollen som God och lekfull Mor.

Den amerikanska filmmusikalen fick sedan nytt liv med *Cabaret* (1972), som lyfte fram dekadensen i Berlins hektiska nöjesliv som avslöjande återspeglade ett samhälle i djupaste kris åren kring nazisternas maktövertagande 1933. I den kvinnliga huvudrollen gav Liza Minnelli som sångerskan Sally gestalt åt en utmanande sensualism och frejdig bekymmerslöshet i en kaotisk och hotfull tillvaro, precis som senare Nicole Kidman i *Moulin Rouge*. Det finns fler uppenbara beröringspunkter mellan *Cabaret* och *Moulin Rouge* än de ledande kvinnogestalternas öden i en hård kabarét- och nattklubbmiljö. I *Cabaret* möter Sally den kultiverade och bisexuelle engelsmannen Brian, och har samtidigt en förtrolig vän i nattklubbens konferencier. Både Sally och Brian förförs och utnyttjas av en rik playboy, Max. I *Moulin Rouge* utnyttas både Satine (sexuellt) och Christian (som konstnär) av Hertigen, men har också en förtrolig i direktören Ziedler. Liza Minnelli var även med i *New York, New York* (1977), som, liksom *Moulin Rouge*, var ett slags pastisch på filmmusikaler från genrens glanstid.

Musikalen fick under 1970-talet också sina avnämare i de populära ungdomsfilmerna *Saturday Night Fever* (1977) och *Grease* (1978), båda med John Travolta i huvudrollen som viril och levnadsglad ung man på friarstråt. Bland 1980-talets succéer märks *Flashdance* (1983) och *Dirty Dancing* (1987).

Något som präglade många musikalfilmer under den klassiska perioden, och som försvann i exempelvis *Saturday Night Fever* och *Dirty Dancing*, men som är tillbaka med *Moulin Rouge*, är det fritt orealistiska och absurda i många av dansnumren. Varken Travolta i *Saturday Night Fever* eller Patrick Swayze i *Dirty Dancing* börjar plötsligt att sjunga eller dansa för sina kvinnor, för att därigenom uttrycka sin kärlek till dem. I *Moulin Rouge*, däremot, kan allt och ingenting föranleda musikaliska utbrott. Det är en film som helt lever genom sin

dans och musik. Även i *Grease*, som på ett pastischartat sätt imiterar rockens musik- och stilelement från det sena 1950-talet på samma sätt som *Moulin Rouge* imiterar 1890-talets kabarésцен, kan shownumren inträda med liten eller ingen motivation eller grund i själva berättelsen (om kärleksparets längtan och vedermödor) – en berättelse som i *Grease* egentligen är lika tunn och enkel som den i *Moulin Rouge*.

Icke desto mindre har sång- och dansnumren olika funktioner i *Moulin Rouge*. Ibland får de symbolisera huvudpersonernas längtan efter varandra, andra gånger får de ge uttryck för någons inre tankar eller en allmän kollektiv glädje över ett uppnått mål eller resultat.

Man kan, bland annat, dela in musikalgenren i tre kategorier: 1) "The fairy tale musical" eller sagomusikalen, som kännetecknas av att kärleksparets förening förverkligar ett fantaserat eller symboliskt kungarrike som paret härskar över ("to marry is to govern"), 2) "The show musical" som utmärker sig genom att föreningen av paret sammanfaller med succé inom nöjesbranchen ("to marry is to create"), 3) "The folk musical" där det är kollektivets sammanhållning och gemenskap som hyllas.

Huruvida en musikalfilm kan hänföras till en av dessa tre kategorier beror på hur filmen skildrar (det heterosexuella) kärleksparets väg mot en förening; en förening som kan anta direkt metafysiska drag och alltså inte utesluter den enes jordiska bortgång, som i *Moulin Rouge* där den dödsmärkta Satine till slut dukar under för sin sjukdom. Eftersom musikalen är mytisk till sin natur så innebär kärleksparets förening också en förening på en högre eller mer abstrakt nivå av mer övergripande samhälleliga motsättningar, som till exempel mellan tvång/frihet, stabilitet/förändring, arbete/nöje, rik/fattig, högkultur/lågkultur etc.

Den enskilda musikalens projekt blir alltså att harmonisera de värden som i berättelsens inledning framställs som oförenliga. För att det skall kunna ske måste kvinnan införliva några av mannens egenskaper och vice versa. Det är alltså egentligen inte parets själva förening som är filmens poäng, men framvisningen av de processer som gör att olika uppsättningar av värdemotsättningar homogeniseras eller neutraliseras.

★ I vilken eller vilka av de tre kategorierna kan *Moulin Rouge* placeras inom? Vilka är filmens huvudkonflikter och vilka mer grundläggande värdemotsättningar är det som därigenom kommer

till uttryck? Hur uttrycks relationer mellan individ och kollektiv och mellan vänner och fiender genom filmens dansnummer? Vilka övriga relationer och aktiviteter får de olika dansnumren symbolisera och förstärka? Vad är det som gör att filmens konflikter får sin lösning och att kärleksparet förenas, och vilka egenskaper är det de hittar hos och lär sig av varandra?

Musiken i Moulin Rouge

Ett ledande musikaliskt motiv i *Moulin Rouge* är sången "Your Song", av Elton John och som finns med på dennes LP-skiva Elton John som gavs ut 1970. Här bryter regissören upp denna popballad för att hitta "teatern" i den och gör den till material för en lång sekvens av talade repliker, arior, duetter och ensemble.

En av de mest mödosamma processerna i skapandet av filmkonstverket *Moulin Rouge* var just att väva in musiken i handlingen. Varje musikstycke som förekommer i filmen är handplockat för att föra historien ytterligare ett snäpp framåt. Resultatet blev ett sinnrikt musikurval som är både kärleksfullt och respektlöst komponerat. Iklädda gräddiga kabaré- och vaudeville-kostymer paraderar verk av The Beatles, Marc Bolan, Nirvana, Fat Boy Slim, Madonna, Sting och David Bowie genom högtalarna.

Ett relevant begrepp vid en analys av musikens roll och funktion i *Moulin Rouge* är "intertextualitet". Exempelvis inleds filmen med att Nicole Kidman/Satine sitter i en tagunga och sjunger "Diamonds are a girls best friend" som Marilyn Monroe sjöng redan 1953 i film-musikalen *Gentlemen föredrar blondiner*. Senare har även Madonna, vars tidiga hit "Like a virgin" också används i *Moulin Rouge*, anspelat på *Gentlemen föredrar blondiner* i videon till sin hitlåt "Material girl". *Moulin Rouge* är alltså en film där de filmiska och musikaliska referenserna bildar ett intrikat nätverk av referenser till varandra. Den paradoxala effekten blir att filmen med sitt historiska motiv suger in film- och musikhistorien i ett slags evigt, historielöst (postmodernt) "nu".

★ Ge några exempel på kända sånger som används i filmen och hur de används för att understryka och betona vissa handlingsmoment. Vilka olika intertextuella referenser till andra filmer förekommer i *Moulin Rouge*, och varför till just dessa filmer? Vad finns det för likheter och skillnader mellan uttrycksformerna i filmmusikaler och rockvideor?

Litteratur

Arnold, Matthias: Henri de Toulouse-Lautrec 1864—1901. Livets Teater (rikt illustrerad med färgbilder), Benedikt Taschen, 1990.

Eightved, Michael: Musicals: storbyscene og drømmerum, Köpenhamn 1997.

Gramfors, Chi An: "Från musikal till rockvideo – ett historiskt tvärsnitt", i *You ain't heard nuthin' yet!*, Svenska Filminstitutet 1993.

Haslum, Bengt: Operett och musical: en kavalkad i ord och bild från Offenbach till vår tids musical, Stockholm 1971.

Keeler, Greg: "Vägen över Verrazano-bron" (analys av *Saturday Night Fever*), i *Kjell Jerselius m.fl. (red.): Play it again*, sam. Tjugo texter om film och TV, Uppsala 1984.

Kindblom, Mikaela: "Dirty Dancing eller hur man tvättar byken ren" (analys av *Dirty Dancing*), Filmhäftet oktober 1988. *Kolbjørnson, Tone Kristine*: "Film-musikalisk sanselighet", Norsk medietidsskrift nr 2, 1995.

Kolbjørnson, Tone Kristine: Dansing i Hollywood. Punktmedslag i film-musikalens historie, Rapport nr 35 (Doktorsavhandling), Institut for medievitenskap, Universitetet i Bergen.

Nyström, Martin: "Allt går att dansa och sjunga", Dagens Nyheter 23/10 2001.

I samband med premiären på *Moulin Rouge* har förlaget Allen & Unwin publicerat en rikt illustrerad bok om inspelningen av filmen producerad av Bazmark Design.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Australien 2001

Manus: Baz Luhrmann & Craig Pearce

Regi: Baz Luhrmann

Foto: Donald McAlpine

Design: Catherine Martin

Klippning: Jill Bilcock

I ROLLERNA

Satine – Nicole Kidman

Christian – Ewan McGregor

Ziedler – Jim Broadbent

Hertigen – Richard Roxburgh

Toulouse Lautrec – John Leguizamo

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 127 minuter

Format: Panavision 1:2,35

Ljud: Dolby SR

Censur: Från 7 år

Svensk premiär: 5.10.2001

DISTRIBUTION

20th Century Fox, Box 55 710, 114 83

Stockholm Tel 08-566 26 100, fax 566 26

149 www.foxfilm.se

